

Nr 978

Av herr Tobé m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 152, om vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

(Lika lydande med motion nr 803 i Första kammaren)

I proposition nr 152 föreslås att medgivande lämnas till intrång i Stora Sjöfallets nationalpark för att genomföra en fjärde suorvareglering. Det innebär en våldsam stegring av hittillsvarande intrång på nationalparken, främst genom den ökade regleringsgraden, fördubbling av dämningshöjden, därtill uttag av jord- och bergmassorna för bygget.

Den begärda nya regleringen innebär en höjning av Suorvasjöarnas (Akka-jaures) dämning med 14 meter, varigenom stora markytor sätts under vatten, främst arkipelagerna och övre sjöhälftens lågland. Tillhopa skall ytterligare 23 km² av nationalparken överdämmas, drabbande björkskogens vegetationsbälte med dess högvärde för djurliv och landskapsbild.

Det ursprungliga syftet med nationalparken, att bevara intakt ett landskapligt skönt storsjöområde inom den nordlappländska högfjällsregionen, med dess vildmarksbetingade växt- och djurliv, har ju genom hittills beviljade kraftutbyggnadsintrång (suorvaregleringens stadier samt vietasprojektet) allvarligt beskuren, och det nu begärda fjärde stadiet är härutinnan att se som en förstörande skadestegring.

Hittills har dock Stora Sjöfallsleden, med båtfärd på sjön ovan Suorvadammen, behållit turistiskt högvärde, emedan sjömagasinet nyttjats i normal årsrytm, alltså efter vinterns tömning först en hastig fyllning med vårens-försommarens smältvattenflod, därefter sjön hållen vid dämningsskännsgränsen till hösten, så att sommarsäsongens turer mestadels sker på vattenyta nära dämningsskännsgränsen (högvattenlinjen), utan att ett brett nakenlagt bottenbälte längs stränderna kommer i dagen.

Men den nya planen innebär en övergång till flerårsreglering, med stor amplitudökning, upp till 30 m höjdskillnad dämningssänkningsskännsgräns för att åstadkomma ett förrådsmagasin för långtidsfluktuation utöver årsrytmen. Vissa somrar stannar sjöytan mycket långt under toppnivån, och längs stränderna blottlägges ett mäktigt bälte av dränkningszonen, mestadels skogsbotten i förefintlig röjningsdestruktionsstatus, vilket otvivelaktigt betyder en avsevärd minskning av sjöområdets turistiska attraktivitet och fritidsbruksvärde.

Emellertid synes företaget vara produktionsekonomiskt gynnsamt: stort elkraftuttag vunnet till specifik kostnad långt under vad som gäller för övriga aktuella statliga vattenkraftutbyggnadsprojekt, där kalkylen mestadels

visar läge intill lönsamhetsgränsen. Om sålunda detta ekonomiskt-tekniskt lönsamma företag skall tillåtas och det våldsamma intrånget på Stora Sjöfallets nationalpark tagas, *måste förutsättningen vara möjligast god, saklig kompensation*, genom skydd åt resterande högvärda storvattendrag inom nordliga fjällkedjan, främst upprättande av en ny nationalpark, vildmarksreservat, kring ett bevarat sjösystem inom norrbottniska högfjällsregionen.

Vad som finnes av resterande storälvar är Vindelälven, Pite, Kalix, Torne älv. Inom Kalix älv är fjällsjöarna helt små — här finns inte ens tillnärmelsevis någon motsvarighet till Luleälvsystemet — Torne träsk är en stor vacker fjällsjö, men av genuint olika karaktär, med sin bygd och järnvägslinje. Vindelälven i sin säregna dalgång står i högsta värdeklass, men hör till västerbottenskategori, med bygd långt upp mot riksgränsen (laisälvgrenens nordhälfvt skär dock genom genuin vildmark). Pite älv är enda återstående storälv med storsjösystem in i högfjällsvildmark.

Som önskelig nationalpark har tidigare angivits högfjällsområdet Sulitelma söderut, med Piteälvens stora källsjöar Mavasjaure-Pieskajaure, ned mot Tjeggelvas. Därjämte synes sjökedjan från Tjeggelvas och nedåt genom lågfjällsregionen böra fritagas från kraftexploatering. Storforsen längre ned i älvloppet betecknas som vårt vackraste vattenfall näst Tännforsen.

Framhållas må hur Pite älv är ett exploateringstekniskt mindre gynnsamt system, relativt dyrbart att utbygga för kraftproduktion, varför bevarandet av dess höga naturvärden icke betyder stort ekonomiskt offer.

Motsvarande gäller i eminent grad för Vindelälven som endast kan ge synnerligen kapitalslukande utbyggnadsprojekt och som enligt den officiella beräkningen ligger på lönsamhetsgränsen vid kostnadsjämförelse med värmekraft. Vindelälvens utomordentliga naturvärden, socialt och vetenskapligt, är grundligt dokumenterade och av alla parter erkända. Att som komplement till skyddet av en central norrbottensregion bevara detta unika sydligare älvsystem skulle verkligen innebära en framsynt naturvårdspolitik.

Det intrång i nationalparken som erfordras, om den föreslagna fjärde regleringen av Suorvasjöarna skall genomföras, strider mot det för nationalparken den 28 oktober 1960 utfärdade reglementet (SFS 662: 1960). Varken enligt reglementet eller då gällande naturskyddslag eller 1964 års naturvårdslag finns det möjlighet för Kungl. Maj:t att ge dispens för t. ex. kraftverksbyggnad eller motsvarande inom nationalparken. Riksdagens medgivande erfordras, och sådana avsteg var knappast förutsatta då de första nationalparkerna avsattes.

Stora Sjöfallets nationalpark har enligt 1 § i reglementet tillkommit *i syfte att bevara ett högnordiskt fjällandskap i dess naturliga tillstånd*, och den skall vårdas och förvaltas i överensstämmelse med detta syfte.

Redan genom de ingrepp i nationalparken som gjorts har grundtanken bakom det ursprungliga beslutet svikits. Denna fjärde reglering innebär ett

nytt betydelsefullt avsteg och den bör inte medges utan att även förknippas med villkor i skadeförebyggande syfte.

Flera av remissorganen har kommit med konkreta förslag om sådana villkor. Sålunda förutsätter Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté att en grundlig *dokumentarisk undersökning av växt- och djurvärlden* företages i god tid före genomförandet av en dämning samt att därvid även områdets *geologiska och naturgeografiska förhållanden* undersökes. Kommitténs uppfattning delas av bl. a. statens naturvårdsnämnd och kammarkollegiet, vilka förordar en föreskrift att vattenfallsverket skall bekosta sådana undersökningar.

Flera remissorgan understryker nödvändigheten av en *riktig vattenföring* vid Stora Sjöfallet under turistsäsongen. Den av Kungl. Maj:t i beslut den 27 juli 1964 föreskrivna minsta vattenföringen av 100 milj. m³ per år föreslås av kammarkollegiet skola ökas till i genomsnitt 400 milj. m³ varje sommar.

Statens naturvårdsnämnd anser den föreslagna *röjningen* inom uppdamningsområdet vara otillfredsställande.

Statens naturvårdsnämnd och kammarkollegiet har enligt referat i propositionen allvarliga invändningar att göra mot *uttagande av massor* från de föreslagna täktområdena A 25 på tröskeln till Stora Sjöfallet, B 2 vid det s. k. skvalränneområdet och B 8 i Rissajokks mynningsområde.

Förutsättningen för regleringen är att frågan om intrång på nationalparken löses genom att riksdagen lämnar medgivande härtill. Departementschefen utgår ifrån att ett sådant medgivande måste förknippas med åtskilliga villkor. De villkor som vattendomstolen kan knyta till själva regleringstillståndet kommer emellertid icke under riksdagens prövning utan endast de villkor som hör ihop med förutsatt intrång i nationalparken.

Av dessa senare villkor har departementschefen tagit upp frågan om *massuttag* och om *vattenföringen*. Massuttag bör enligt departementschefen begränsas till så få områden som möjligt och beslutanderätten härom överlämnas till domänstyrelsen i samråd med statens naturvårdsnämnd.

I fråga om minimivattenföringen i Stora Sjöfallet vill departementschefen avvakta den utredning härom som uppdragits åt vattendomstolen och därefter göra en avvägning mellan kraftintressena å ena sidan samt turist- och naturvårdsintressena å den andra.

Enligt vår mening bör emellertid även villkor ställas för lösande av följande frågor som har med intrånget i nationalparken att göra. Det är härvid att märka att det i Kungl. Maj:ts skrivelse till Vetenskapsakademien angående 1919 års utbrytning från nationalparken (SFS 641:1919) förordnades att nationalparksföreskrifterna i stort sett skulle gälla inom det utbrutna området sedan regleringsarbetena blivit utförda. Vidare kommer den sökta regleringen att överdämma ytterligare 22,7 km² av nationalparken.

På grund härav bör villkor för att medge intrång även göras för att vatten-

fallsverket bekostar en naturvetenskaplig och naturgeografisk undersökning i enlighet med vad flera remissorgan föreslagit samt att det bemyndigande angående täktverksamheten som lämnas domänstyrelsen icke får omfatta de i propositionen särskilt omnämnda täktområdena A 25, B 2 och B 8.

Med stöd av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av att åtgärder vidtages för att kompensera ett intrång i Stora Sjöfallets nationalpark genom att snarast utreda möjligheten av att avsätta en ny nationalpark i den lappländska fjällvärlden samt att en mera återhållsam politik föres i fråga om vattenkraftutbyggnaden i de norrländska älvarna;

II. föreskriva att en grundlig naturvetenskaplig och naturgeografisk undersökning inom dämmningsområdet och närmaste gränzon ovanför dämmningsgränsen i god tid verkställas på vattenfallsverkets bekostnad;

III. föreskriva att röjning inom uppdämmningsområdet göres enligt vad statens naturvårdsnämnd anfört härom;

IV. föreskriva att uttagande av massor icke tillåtes inom de i propositionen omnämnda täktområdena A 25, B 2 och B 8;

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad här yrkats under II—IV medge intrånget i Stora Sjöfallets nationalpark på de villkor i övrigt som propositionen innehåller.

Stockholm den 29 november 1966

Erik Tobé (fp)

Claes Elmstedt (cp)

Blenda Ljungberg (h)

Sven Ekström (s)
